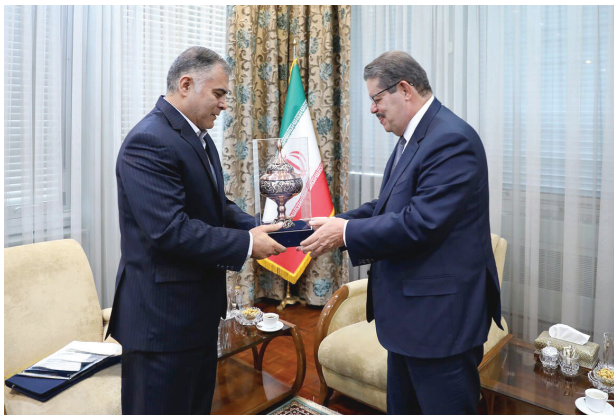

دیپلماسی انرژی در دولت چهاردهم؛ استراتژی‌های جدید و فرصت‌های جهانی

دیپلماسی انرژی در دولت چهاردهم؛ از بازتعریف نقش در نهادهای جهانی تا تقویت روابط منطقه‌ای

توسعه همکاری‌های بلندمدت در حوزه‌های سیاسی، امنیتی، اقتصادی و به‌ویژه انرژی فراهم می‌کند.

چهار ماه پس از امضای این سند، ما، هجدهمین کمیسیون همکاری‌های اقتصادی ایران و روسیه به میزبانی مسکو و با ریاست مشترک محسن پاک‌نژاد، وزیر نفت ایران و سرگئی تیسیلیوف، وزیر انرژی روسیه برگزار شد. این نشست، گامی عملی برای اجرای توافق‌نامه راهبردی و ریل‌گذاری همکاری‌های بلندمدت در حوزه‌های کلیدی به‌شمار می‌رود. به گفته پاک‌نژاد، «نشست‌های کمیسیون مشترک اکنون به بستری برای تعریف پروژه‌های مشخص، طراحی سازوکارهای اجرایی و تقویت زیرساخت‌های تعامل اقتصادی تبدیل شده‌اند.»

یکی از پروژه‌های محوری این شراکت، تفاهم‌نامه واردات سالانه ۵۵ میلیارد مترمکعب گاز از روسیه به ایران است که به گفته وزیر نفت، اکنون وارد فاز اجرایی شده است. مسیر نهایی انتقال این گاز، از طریق خاک جمهوری آذربایجان تعیین شده و در حال آماده‌سازی زیرساخت‌های لازم برای انتقال است. این پروژه، افزون بر ابعاد فنی و اقتصادی، اهمیت ژئوپلیتیکی قابل توجهی نیز دارد؛ چرا که می‌تواند به ایجاد یک ائتلاف گازی فرامنطقه‌ای در برابر تحریم‌ها و اختلال‌های ناشی از فشار غرب منجر شود.

در کنار همکاری در حوزه گاز، ایران و روسیه توافق‌نامه‌هایی فعال برای توسعه هفت میدان نفتی ایران با مشارکت شرکت‌های روسی امضا کرده‌اند. افزون بر این، تعدادی تفاهم‌نامه دیگر در حوزه میادین نفت و گاز نیز در حال نهایی‌سازی است. به گفته وزیر نفت، «این تفاهم‌نامه‌ها قابلیت تبدیل به قراردادهای اجرایی را دارند و گروه‌های کارشناسی در حال تکمیل مذاکرات هستند.»

محسن پاک‌نژاد معتقد است: ظرفیت روابط

بازارهای آسیایی، افزایش نقش بریکس در مدیریت بازار انرژی و تلاش برای عبور از سازوکارهای غرب‌محور در تجارت انرژی همگی نشانه‌هایی از تغییر توازن قدرت در نظام جهانی انرژی هستند. در چنین شرایطی، ایران با تکیه بر منابع غنی انرژی، موقعیت ژئوگرافیک منحصربه‌فرد، تجربه دیپلماتیک در حوزه انرژی و توان فنی صنعت نفت، می‌کوشد جایگاه خود را در نظم نوین انرژی تثبیت کند.

این گزارش با تمرکز بر اقدام‌های وزارت نفت در دولت چهاردهم، تلاش می‌کند نشان دهد که چگونه دیپلماسی انرژی ایران، با تکیه بر ابزارهای متنوع از تعاملات منطقه‌ای تا حضور در نهادهای بین‌المللی، از مسیر یک راهبرد فنی به ابزاری ژئوپلیتیکی برای صیانت از منافع ملی و ارتقای جایگاه ایران در معادلات جهانی ارتقا یافته است.

ایران و روسیه؛ از رقابت تا شراکت راهبردی

ایران و روسیه به عنوان دو قدرت بزرگ انرژی جهان، با در اختیار داشتن بیش از نیمی از ذخایر گاز طبیعی کره زمین، همواره در کانون معادلات ژئوانرژی قرار داشته‌اند. روابط دو کشور در حوزه انرژی، به‌ویژه در بازار گاز، سال‌ها تحت تأثیر رقابت بر سر سهم بازار، به‌ویژه در مناطق دارای تقاضای محدود، تعریف می‌شد. اما اکنون، در پرتو تحولات ژئوپلیتیکی اخیر و تشدید فشارهای غرب، این روابط وارد فاز جدیدی شده که ویژگی اصلی آن، گذار از رقابت به سمت شراکت راهبردی است.

نقطه عطف این تحول، امضای توافق‌نامه جامع راهبردی میان جمهوری اسلامی ایران و فدراسیون روسیه در ۲۸ دی ۱۴۰۳ (۱۷ ژانویه ۲۰۲۵) در مسکو است. این توافق‌نامه که به امضای رؤسای جمهوری دو کشور، مسعود پزشکیان و ولادیمیر پوتین رسید، شامل یک مقدمه و ۴۷ ماده است و چارچوبی برای

در جهان امروز، انرژی تنها کالایی اقتصادی نیست، بلکه ابزاری برای قدرت‌سازی، امنیت‌سازی و تأثیرگذاری ژئوپلیتیکی به‌شمار می‌آید. در این چارچوب، دیپلماسی انرژی یکی از کارآمدترین بازوهای سیاست خارجی کشورها محسوب می‌شود؛ دیپلماسی‌ای که می‌تواند با ایجاد هم‌افزایی میان توانمندی‌های داخلی و فرصت‌های بین‌المللی، ظرفیت کشورها را به نفوذ سیاسی و مزیت اقتصادی پایدار تبدیل کند.

جمهوری اسلامی ایران به عنوان یکی از بزرگ‌ترین دارندگان ذخایر نفت و گاز جهان، همواره از دیپلماسی انرژی برای پیگیری اهداف ملی و تقویت موقعیت منطقه‌ای و جهانی خود بهره گرفته است. در دولت چهاردهم، این سیاست با تغییر رویکرد و اتخاذ استراتژی فعال گرایانه، وارد مرحله‌ای تازه شده است؛ مرحله‌ای که در آن وزارت نفت به رهبری محسن پاک‌نژاد تلاش دارد با بازتعریف نقش ایران در نهادهای انرژی محور و گسترش روابط منطقه‌ای و فرامنطقه‌ای، از انرژی به عنوان «اهرم قدرت» در عرصه سیاست خارجی استفاده کند.

از مشارکت مؤثر در نشست‌های اوپک و ریاست دوره‌ای آن تا میزبانی موفق بیست‌وششمین اجلاس وزارتی مجمع کشورهای صادرکننده گاز (GECF) در تهران، از پیگیری پروژه‌های راهبردی با روسیه در زمینه واردات و ترانزیت گاز تا احیای روابط عملیاتی با کشورهای همسایه همچون عراق، همه و همه بخشی از راهبرد جدیدی است که وزارت نفت در تعامل با ساختار کلان سیاست خارجی دولت چهاردهم پیاده کرده است.

ایران در دوره کنونی، در حالی دیپلماسی انرژی خود را فعال کرده که هم‌زمان با تحول در معادلات جهانی انرژی، نظم بین‌المللی نیز در حال بازآرایی است. ظهور قدرت‌های نوظهور، چرخش به سوی